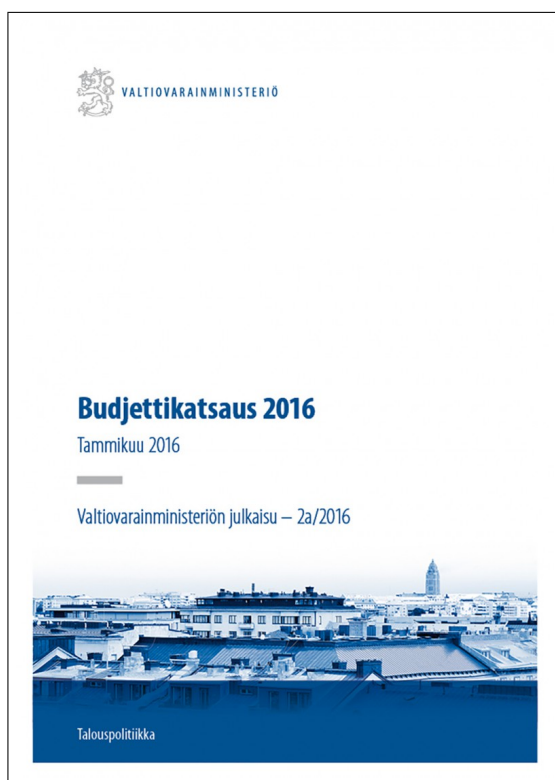

Budjettikatsaus 2016 - tammikuu 2016

Sisällysluettelo

Talouden näkymät	3
Hallituksen talouspoliittinen linja	5
Kärkihankkeet	7
Vuoden 2016 budjetin kokonaisluvut	9
Kuntatalous	14
Valtiontalouden EU-tulot ja -menot vuosina 2014–2016	16
Poimintoja talousarviosta	18
Lisätietoja	26

Talouden näkymät

Kansainvälisen talouden kehittyminen on viime aikoina ollut kaksijakoista. Kehittyvien talouksien kasvunäkymät ovat selvästi heikentyneet. Kiinan kasvu jää aikaisempaa alhaisemmaksi osittain myös sen takia, että muutos kohti suljetumpaa palveluyhteiskuntaa on ollut ennakoitua nopeampaa. Venäjän taloutta kurittaa tehoton tuotantorakenne ja alentuneet raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnat. Monien Suomelle tärkeiden kaupakumppaneiden taloudet sitä vastoin kasvavat varsin suopeaa vauhtia. Yhdysvaltojen ja Saksan kasvu on edelleen kohtalaisen vahvaa ja perustuu molemmissa maissa laajapohjaiseen aktiviteetin lisääntymiseen. Ruotsin talous kasvaa ennakoituakin nopeammin, mutta kasvu perustuu pitkälle kotimaiseen kysyntään ja palveluvientiin. Ruotsin vahva kasvu ei siis tule merkittävästi näkymään Suomen viennissä. Kokonaisuudessaan maailmankaupan kasvu jää vaisuksi seuraavien kahden vuoden aikana.

Suomen talouden vaikeudet jatkuvat seuraavien parin vuoden aikana. Kasvunäkymät ovat heikot ja julkisen talouden tilanne ei parane oleellisesti. Suomen teollisuustuotannon tason arvioidaan olevan v. 2017 noin neljänneksen alempi kuin kymmenen vuotta sitten.

Nykyisenkaltaisella talouden rakenteella teollisuuden ja viennin virkoaminen on ehdoton edellytys Suomen talouden suotuisalle kehitykselle. Vuoden 2016 kasvuksi ennustetaan 1,2 %. Kasvun taustalla on pitkälti yksityisten investointien suotuisa kehitys.

Työmarkkinoiden tilanne pysyy edelleen heikkona. Vuonna 2015 työttömyys nousee selvästi edellisvuodesta ja työttömyysasteeksi ennustetaan 9,4 %. Pitkäaikaistyöttömien määrä on kasvanut nopeasti yli 100 000 hengen ja rakennetyöttömien määrä on ylittänyt 200 000 hengen rajan. Myös työllisten määrän ennustetaan hiukan alenevan vuonna 2015. Yleisen taloudellisen aktiviteetin koenemisen myötä työllisyystilanne paranee kuitenkin vuonna 2016, mutta työn tarjonnan lisääntyessä työttömyysasteen arvioidaan kuitenkin pysyvän 9,4 prosentissa. Samanaikainen kuluttajahintojen nousun nopeutuminen hidastaa kotitalouksien reaalitulojen kasvun 0,8 prosenttiin.

Kansantalouden kehitys
ennuste, joulukuu 2015

	2012	2013*	2014*	2015**	2016**	2017**
Bruttokansantuote käyvin hinnoin, mrd. euroa	200	203	205	206	211	216
Bruttokansantuote, määrän muutos, %	-1,4	-1,1	-0,4	0,2	1,2	1,2
Työttömyysaste, %	7,7	8,2	8,7	9,4	9,4	9,0
Työllisyysaste, %	69,0	68,5	68,3	68,1	68,5	68,8
Kuluttajahintaindeksi, %	2,8	1,5	1,0	-0,1	0,9	1,4
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v), %	1,9	1,9	1,4	0,7	1,0	1,5

Julkisen talouden tilanne kohenee hyvin hitaasti

Suomen julkinen talous koostuu valtiosta, kunnista ja sosiaaliturvarahastoista, jotka jatkautuvat vielä lakisääteistä työeläkevakuutusta hoitaviin työeläkerahastoihin ja muihin sosiaaliturvarahastoihin.

Suomen julkinen talous on vajonnut pitkäkestoisesti alijäämäiseksi vaisun talouskasvun, ikääntymisestä aiheutuvan menopaineen sekä talouden rakennemuutoksen vuoksi. Julkinen talous pysyy alijäämäisenä ennustejaksolla, vaikka välittömät menoleikkaukset hidastavat menokasvua ja pienentävät alijäämää. Julkinen velka suhteessa BKT:hen jatkaa kasvuaan ja ylittää 60 prosentin rajan.

Suomen julkisyhteisöjen alijäämä ylitti 3 prosentin viitearvon vuonna 2014. Nykynäkymin alijäämä painuu kuitenkin jonkin verran alle viitearvon ennustejaksolla. Heikosta talouskehityksestä huolimatta valtiontalouden tila on kohenemassa hiljalleen, mikä johtuu erityisesti hallituksen päättämistä sopeutustoimista. Pitkittyvän matalasuhdanteen vuoksi valtiontalous pysyy kuitenkin edelleen syvästi alijäämäisenä myös lähivuosina, vaikka myös nykyisen hallituksen päättämät sopeutustoimet pienentävätkin alijäämää. Paikallishallinnon rahoitusasema on niin ikään

alijäämäinen ennustejaksolla. Kunnat jatkavat taloutensa sopeuttamista pyrkien hidastamaan erityisesti ikääntymisestä aiheutuvaa menojen kasvua. Työeläkelaitosten ylijäämä suhteessa BKT:hen pienenee vuoden 2014 1,7 prosentista hieman yli prosenttiin vuosina 2015–2017. Työeläkemenojen kasvu jatkuu nopeana eläkeläisten määrän kasvaessa ja eläketason noustessa. Muiden sosiaaliturvarahastojen alijäämä kasvanut viime vuosina työttömyysmenojen kasvun seurauksena. Alijäämä alkaa pienentyä kuluvana vuonna, kun työnantajilta ja palkansaajilta perittävää työttömyysvakuutusmaksua korotetaan yhteensä yhdellä prosenttiyksiköllä.

Julkinen talous <i>Keskeisiä tunnuslukuja kansantalouden tilinpidon mukaan</i>						
	2012	2013*	2014*	2015**	2016**	2017**
Verot ja sosiaaliturvamaksut, % BKT:sta	42,7	43,8	43,9	44,6	44,5	44,2
Julkisyhteisöjen menot, % BKT:sta	56,1	57,6	58,2	59,1	58,7	58,3
Nettoluotonanto, % BKT:sta	-2,1	-2,5	-3,3	-3,3	-2,9	-2,6
— Valtionhallinto	-3,6	-3,6	-3,9	-3,1	-2,9	-2,7
— Paikallishallinto	-1,1	-0,7	-0,8	-0,9	-0,9	-0,8
— Työeläkelaitokset	-2,4	1,8	1,7	1,2	1,1	1,1
— Muut sosiaaliturvarahastot	0,2	0,0	-0,3	-0,5	-0,2	-0,1
Julkisyhteisöjen velka, % BKT:sta	52,9	55,6	59,3	62,8	64,9	66,6
Valtionvelka, % BKT:sta	42,0	44,3	46,4	48,5	49,9	51,3

Hallituksen talouspoliittinen linja

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen tavoitteena on nostaa Suomen talous kestävästi kasvun ja kohenevan työllisyyden uralle sekä turvata julkisten palvelujen ja sosiaaliturvan rahoitus. Hallitus toteuttaa rakenteellisia uudistuksia, jotka edistävät työllisyyttä, yrittäjyyttä ja talouskasvua. Yrittämisen edellytyksiä ja työn tekemisen kannustimia parannetaan ja uusiin kestävästi kasvun mahdollisuuksiin panostetaan.

Hallitusohjelman mukaan julkisen talouden tasapainottaminen käynnistetään välittömästi. Velkaantuminen suhteessa bruttokansantuotteeseen taitetaan vaalikauden loppuun mennessä ja velaksi eläminen lopetetaan vuonna 2021. Hallitus sitoutuu julkisen talouden 10 mrd. euron kestävyysvajeen kattamiseen tarvittavien säästöjä ja rakenteellisia uudistuksia koskevien päätösten tekemiseen hallituskauden aikana. Verotuksen painopistettä siirretään työn ja yrittämisen verotuksesta erityisesti haittaveroihin. Kokonaisveroaste ei nouse vaalikauden aikana.

Hallitus on sopinut julkista taloutta vahvistavasta sopeutusohjelmasta. Nämä toimet kohdistuvat hyvin laajasti yhteiskunnan eri lohkoille ja koskettavat kaikkia suomalaisia. Samalla toteutetaan uudelleenkohdennuksia muun muassa takuueläkkeen korottamiseen, lastensuojeluun sekä yhteiskunnan sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden vahvistamiseen.

Hallitus käynnistää muutosohjelman hallituskauden strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Kärkihankkeisiin ja korjausvelan vähentämiseen panostetaan kertaluonteisesti 1,6 mrd. euroa vuoden 2018 loppuun mennessä.

Hallitus tavoitteli kattavaa yhteiskuntasopi-

musta, jota ei ponnisteluista huolimatta saavutettu. Hallitus kuitenkin pyrkii Suomen kilpailukyvyyn parantamiseen edelleen yhteiskuntasopimusneuvottelujen päätyttyäkin ja tiedotti poikkeuksellisista toimista syyskuussa. Hallitus valmisteli yritysten kilpailukykyä kohentavan lakipaketin, jonka tavoitteena on alentaa yksikkötyökustannuksia viidellä prosentilla. Lakipakettiin sisältyvät muutokset koskevat sairausajan palkkaa, loppiaisen ja helatorstain työaikaa pidentävää vaikutusta, vuosilomien enimmäispituutta ja lomarahojen enimmäismäärän rajoittamista. Samassa yhteydessä ehdotetaan säädettäväksi työntekijän oikeudesta lomaltapaluukorvaukseen. Lakipaketti palasi lausuntokierrokselta 9.12.2015, ja valmistelu jatkuu tällä hetkellä lausuntojen läpikäynnillä. Hallituksen on tarkoitus antaa lait eduskunnalle helmikuussa 2016.

Finanssipoliittiset säännöt

Suomen julkisen talouden tavoitteenasettelua määrittävät sekä kansalliset säännöt että EU-säännökset, erityisesti vakaus- ja kasvusopimus, joka velvoittaa jäsenvaltiot ylläpitämään julkisen talouden tasapainoa ja välttämään liiallisia alijäämiä ja velkaantumista.

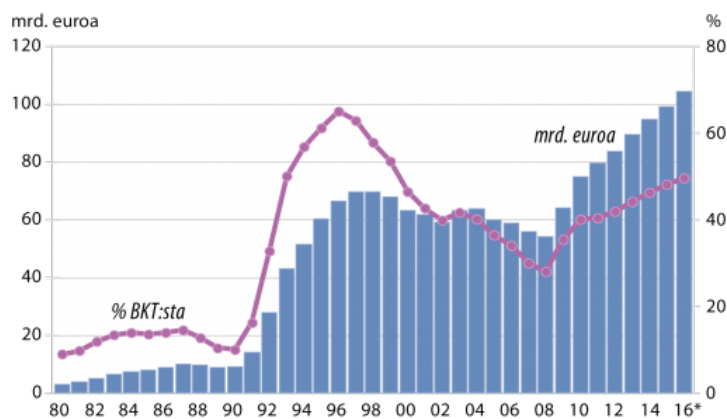
Vuonna 2014 julkisen talouden alijäämä kansantalouden tilinpidon käsittein ylitti EU:n perussopimuksen 3 prosentin viitearvon ja viitearvo ylittyi myös vuonna 2015. Valtiovarainministeriön joulukuun ennusteen mukaan hallituksen vuodelle 2016 päättämien sopeustoimien toteutuessa täysimääräisinä, ne riittävät pienentämään julkisyhteisöjen alijäämän alle 3 prosentin v. 2016. Näin ollen Suomi täyttää alijäämää koskevan kriteerin, kuten Euroopan komissio arvioi kesäkuussa

2015. Julkisyhteisöjen velka ylittää 60 prosentin rajan vuonna 2015, ja velkakriteeri rikkoutuu vuodesta 2016 eteenpäin. Velkakriteerin rikkominen ei yksinään johda vielä liiallisen alijäämän menettelyyn käynnistämiseen.

Hallituksen politiikkaa ohjaa myös julkisen talouden rakenteelliselle rahoitusasemalle asetettu tavoite korkeintaan 0,5 prosentin suuruisesta alijäämästä suhteessa kokonaistuotantoon keskipitkällä aikavälillä (MTO). Tavoitteen saavuttamiseksi hallitus on päättänyt sitovista rahoitusasematavoitteista julkisen talouden alasektoreille.

Valtionvelka

Kärkihankkeet

Kärkihankkeisiin kohdistettu rahoitus:

Hallitusohjelman viisi strategista tavoitetta ovat työllisyyden ja kilpailukykyyn vahvistaminen, osaamisen ja koulutuksen uudistaminen, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, biotalouden ja puhtaiden ratkaisujen vauhdittaminen sekä toimintatapojen uudistaminen digitalisaation hyödyntämisen, kokeilujen ja normien purkamisen kautta. Strategisia tavoitteita edistetään hallitusohjelmassa linjatuilla kärkihankkeilla ja reformiuudistuksilla kuten sote-uudistus, kuntien tehtävien karsinta ja aluehallinnon uudistus.

Vuosina 2016–2018 panostetaan kärkihankkeisiin 1 mrd. euroa ja liikenneverkon korjausvelan pienentämiseen 0,6 mrd. euroa.

- työllisyys ja kilpailukyky 170 milj. euroa
- osaaminen ja koulutus 300 milj. euroa
- terveys ja hyvinvointi 130 milj. euroa
- biotalous ja puhtaat ratkaisut 300 milj. euroa
- digitalisaatio ja toimintatavat 100 milj. euroa.

Kärkihankkeet rahoitetaan pääosin osinkotuloilla ja valtion osakeomistusten myynnillä. Rahoituksesta 330 milj. euroa katetaan kehitysissä olleen Pisara-radan rahoituksen purkamisella.

Vuonna 2016 panostukset kärkihankkeisiin ovat yhteensä 216 milj. euroa ja lisäksi korjausvelan pienentämiseen kohdennetaan 100 milj. euroa.

Vuonna 2016 kärkihankkeisiin 216 milj. euroa ja korjausvelan pienentämiseen 100 milj. euroa.

Seuraavissa kuvissa on esimerkkejä panostuksista kärkihankkeisiin v. 2016.

TYÖLLISYYS JA KILPAILUKYKY

- ▶ Team Finland –verkostoa vahvistetaan palkkaamalla kerta-luontoisesti kaupallis-taloudellisiin kysymyksiin keskittyviä erityisasiantuntijoita valittuihin Suomen edustustojen toimipisteisiin, josta vuonna 2016 aiheutuu 1,8 milj. euroa lisämenoja.
- ▶ Tekes Pääomasijoitus Oy:n pääomituksen ohjataan 10 milj. euroa, jolloin rahoitus nousee 30 milj. euron tasolle. Lisäys perustuu tutkimustulosten kaupallistamiseen.
- ▶ Valtionavustus yritysten kansainvälistymiseen ja yrittäjyyden edistämiseen 8,5 milj. euroa.
- ▶ TE-palvelujen digitalisoinnista jatketaan aiempaa voimakkaammin 10 milj. euron lisärahoituksella ja yksityisten työnvälityspalveluiden lisäämiseen osoitetaan 5 milj. euroa.
- ▶ Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistämiseen lisätään 10 milj. euroa.

OSAAMINEN JA KOULUTUS

- ▶ Digitaalisen materiaalin käyttöönnoton vauhdittamiseen sekä digioppimisen kokeiluihin ja kehittämiseen 6 milj. euroa sekä opettajien digitaalisen osaamisen lisäämiseen perus- ja täydennyskoulutuksella 9,8 milj. euroa vuonna 2016.
- ▶ Suomen Akatemian myöntövaltuutta lisätään 30 milj. eurolla ja Tekesin rahoitusta 14 milj. eurolla korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä vahvistavien ja innovaatioiden kaupallistamista edistävien hankkeiden tukemiseksi.
- ▶ Laajennetaan liikkuva koulu -hanketta valtakunnalliseksi tavoitteena, että liikutaan tunti päivässä. Tämän johdosta rahoitusta lisätään 7 milj. euroa.
- ▶ Sosiaali- ja terveydenhuollon nuorten palvelujen toiminta prosessien uudistamiseen nuorisotakuun mukaisesti osoitetaan 1,5 milj. euroa.

HYVINVOINTI JA TERVEYS

- ▶ Hyvinvointi ja terveys -kärkihankkeiden toteuttamiseen suunnataan 23,5 milj. euroa vuonna 2016. Kärkihankkeet sisältävät muun muassa palveluseteli- ja perustulokokeilut sekä asumisperusteisen sosiaaliturvan kohdentumisen arvioinnin.

BIOTALOUS JA PUHTAAT RATKAISUT

- ▶ Cleantech- ja biotalousratkaisujen sekä innovaatioiden kaupallistamisen tukemiseen osoitetaan 30 milj. euroa.
- ▶ Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointitukeen kohdennetaan 20 milj. euroa.
- ▶ Vuonna 2016 osoitetaan Maatilatalouden kehittämisrahaan 14 milj. euroa kärkihankerahoituksena käytettäväksi lähinnä biotaloutta edistävien sekä maatalouden tuotantorakennetta ja kilpailukykyä parantavien maatalousinvestointien rahoitukseen.
- ▶ Luonnonvaratalouden kärkihankkeiden lisärahoitus on 11,4 milj. euroa vuonna 2016. Rahoituksella edistetään toimenpiteitä mm. Puu liikkeelle –hankkeessa, suomalaisen ruoantuotannossa, kiertotalouden läpimurrossa ja kalakan-tojen elvyttämisessä.
- ▶ Erityisavustus VTT Oy:n tutkimusinfrastruktuuriin sisältää 5 milj. euron lisävaltuuden biotalouden korkealuokkaisten tutkimus- ja pilot-infrastruktuurien rakentamiseen.
- ▶ Osana hallituksen kärkihankkeita, lisärahoitusta osoitetaan ravinteiden kierrätyksen lisäämiseen ja siihen liittyvän sääntelyn valmisteluun sekä Itämeren ja vesien suojelemiseen. Lisäksi osana kärkihankkeita, Suomen 100-vuotisjuhla-vuonna 2017 on määrä perustaa uusi kansallispuisto. Kärkihankkeena toteutetaan myös kansallinen pilaantuneiden maa-alueiden kunnostus- ja kokeiluohjelman käynnistäminen.

DIGITALISAATIO, KOKEILUT JA NORMIEN PURKU

- ▶ Hallinnon digitalisoinnin tukemiseen kohdennetaan 24,7 milj. euroa vuonna 2016.
- ▶ Kansallisen tulorekisterin toteuttamiseen suunnataan 5,9 milj. euroa vuonna 2016.

Vuoden 2016 budjetin kokonaisluvut

Budjetin määrärahat ja alijäämä

Vuoden 2016 talousarvion määrärahat ovat yhteensä 54,4 mrd. euroa, mikä on 0,5 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2015 varsinaisessa talousarviossa. Hintatason nousu ja talousarvion rakennemuutokset huomioiden hallinnonalojen määrärahat kasvavat reaalisesti n. 0,8 % vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna.

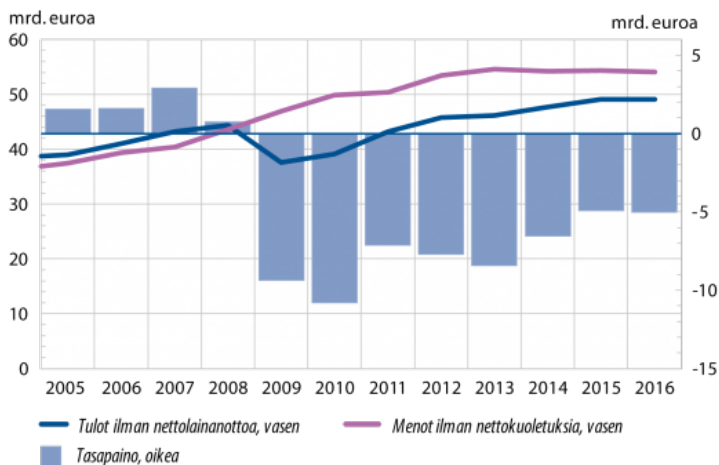
Määrärahatasoa nostaa mm. valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus, nousseet kustannukset kasvaneen työttömyyden johdosta puolustusmateriaalihankintojen ajoitusmuutokset sekä panostukset kärkihankkeisiin. Lisäksi määrärahoja kohdenneetaan maahanmuutosta aiheutuviin kustannuksiin turvapaikanhakijoiden määrän kasvun seurauksena. Määrärahoissa on huomioitu hallitusohjelmassa päätetyt sopeutustoimet, jotka alentavat valtion menoja v. 2016 nettomääräisesti runsaalla 0,7 mrd. eurolla.

Vuoden 2016 budjettitalouden tulojen (pl. nettolainanotto) arvioidaan olevan n. 49,1 mrd. euroa. Valtion talousarvio vuodelle 2016 on 5,3 mrd. euroa alijäämäinen, mikä kateetaan ottamalla lisää velkaa. Alijäämä kasvaa noin 90 milj. eurolla verrattuna vuodelle 2015 budjetoituun (ml. lisätalousarviot).

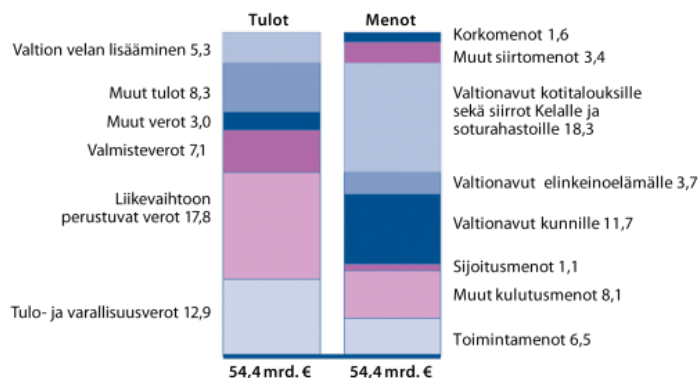
Vuoden 2016 lopussa valtionvelan (ml. rahastotalouden velan) arvioidaan olevan n. 105 mrd. euroa, mikä on n. 50 % suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Valtion velka kipuaa 105 mrd. euroon. Talousarvioesityksen määrärahat ovat 54,1 mrd. euroa ja tulot 49,1 mrd. euroa.

Budjettitalouden tulot, menot ja tasapaino

Budjettitalouden tulot ja menot 2016, miljardia euroa

Sopeutuksella hillitään velanottoa

Hallitusohjelmassa sovittiin menoja vähentävistä tai maksutuloja korottavista toimenpiteistä, joilla tavoitellaan julkisen talouden n. 4 mrd. euron nettomääräistä sopeutusta vuoden 2019 tasolla. Veroperustemuutosten vaikutukset eivät sisälly tähän kokonaisuuteen. Toimenpiteiden vaikutukset täsmentyivät talousarvion valmistelun aikana mm. hallitusohjelmassa mukana ollut esitys eläkkeensaajien asumistuen yhdistämisestä yleiseen asumistukeen peruttiin ja uudistuksesta toteutuessaan aiheutunut säästö korvattiin muilla säästöillä. Lisäksi sopeutustavoitteiden saavuttamiseksi on myös tehty eräitä lisäsäästöpäätöksiä, joista suurimpana KEL- ja elinkustannusindeksisidonnaisten etuuksien (pl. toimeentulotuki) indeksikorotusten jäädyttäminen 2017–2019.

Vuoden 2016 talousarvioon on sisällytetty hallitusohjelman mukaiset säästöt, maksujen korotukset sekä eräät menolisäykset, jotka parantavat valtion budjettitalouden tasapainoa nettomääräisesti runsaalla 0,8 mrd. eurolla. Suurimmat menosäästöt vuoden 2016 tasossa kohdistuvat esim.

- indeksikorotuksiin (-70 milj. euroa),
- kehitysyhteistyöhön (-200 milj. euroa),

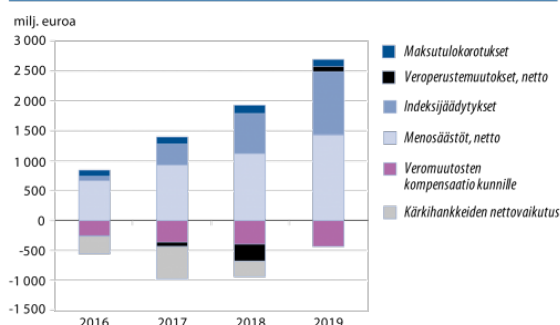
- sairausvakuutuskorvauksiin (-60 milj. euroa),
- opetukseen sisältäen varhaiskasvatuksen, perus-, toisen asteen ja korkeakouluopetuksen (-150 milj. euroa),
- elinkeinoelämän tukiin (-80 milj. euroa),
- hallinto- ja ICT-menoihin (-50 milj. euroa).

Eräitä hallinnonalakohtaisia säästöjä on yksilöity luvussa Poiminnat talousarviosta.

Talousarvioon sisältyy hallitusohjelman mukaisia menolisäyksiä

- sisäiseen turvallisuuteen (+50 milj. euroa),
- puolustusvoimien materiaalihankintoihin (+50 milj. euroa).

Vaalikauden 2016-2019 sopeutustoimien vaikutus valtiontalouteen

Hallitus päätti vaalikauden alussa vaalikauden kehyksestä eli valtion budjettimenojen katosta. Ensimmäinen kehyspäättös, vaalikauden kehys 2016–2019, on osa julkisen talouden suunnitelmaa 2016–2019, joka annettiin eduskunnalle vuoden 2016 talousarvioesityksen yhteydessä. Valtion talouden kehysten piiriin kuuluvien menojen taso laskee vuoden 2019 tasolla 1,3 mrd. eurolla verrattuna 2.4.2015 päätettyyn valtiontalouden kehykseen. Vuoden 2016 talousarviossa toteutetaan kehyspäättöksen mukaista määrärahas-
tason alentamista.

Verotulot

Vuoden 2016 budjettitalouden tulojen (pl. nettolainanotto) arvioidaan olevan noin 49,1 mrd. euroa, josta verotulot muodostavat noin 83 % eli 40,8 mrd. euroa. Vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna budjettitalouden tulojen arvioidaan alenevan noin 0,1 mrd. euroa. Heikkenemistä selittää vuoden 2015 tuloarvioihin sisältyneet poikkeukselliset tuloerät, joista merkittävimmät liittyvät ker-taluonteisiin osakemyyntituloihin.

Verotulojen arvioidaan vuonna 2016 kasva-van 2 %, eli n. 0,9 mrd. euroa verrattuna vuoden 2015 talousarvioon. Verotulojen kehi-tykseen vaikuttavat veropohjien kehitys sekä veroperusteisiin tehtävät muutokset.

Suomen talous ei ole kasvanut kolmeen vuoteen. Valtiovarainministeriön talousen-nusteessa oletetaan, että talous kääntyisi hi-taaseen kasvuun vuonna 2016. Hidas talous-kasvu rajoittaa kuitenkin veropohjien kas-vua edelleen v. 2016. Ehdotetut ja aikaisem-min päätetyt veroperustemuutokset lisäävät v. 2016 valtion verotuloja yhteensä noin 0,4 mrd. euroa vuositasolla. Pääministeri Sipilän hallitusohjelmassa sovittuja veronkiristys-ä kohdistetaan vuonna 2016 pääasiassa välilli-seen verotukseen, samalla työn verotusta ke-vennetään. Yksittäiset veroperustemuutokset on lueteltu luvussa Poimintoja talousarviosta.

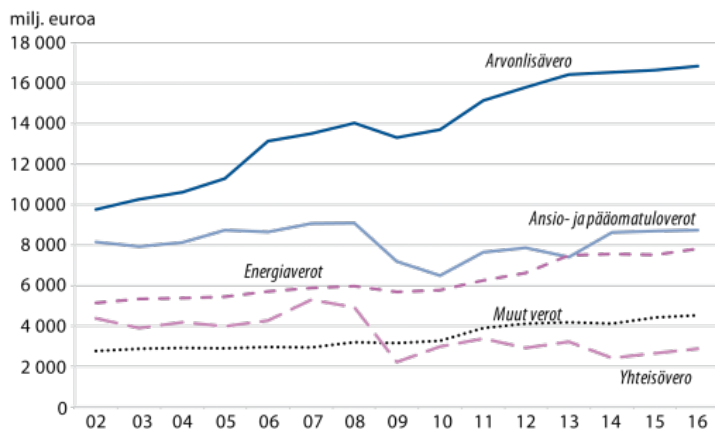
Valtion tuloveroasteikko vuonna 2016

Verotettava ansiotulo, euroa	Vero alarajan kohdalla, euroa	Vero alarajan ylittävistä tulon osasta, %
16 700 - 25 000	8	6,5
25 000 - 40 800	547,5	17,5
40 800 - 72 300	3 312,5	21,5
72 300 -	10 085	31,75

Arvonlisäverokannat vuonna 2016

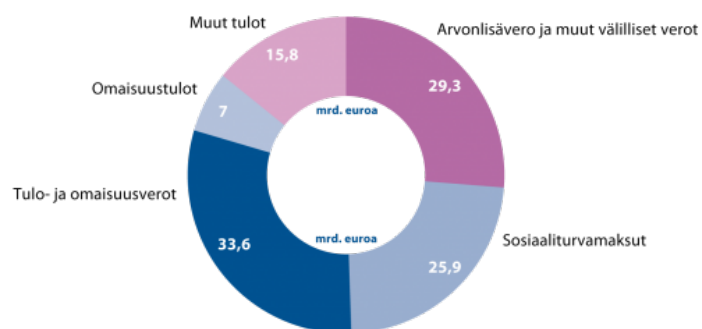
Yleinen verokanta	24 %
Alennettu verokanta	14 %
► elintarvikkeet, rehut ja ravintoloiden ruokapalvelut	
Alennettu verokanta	10 %
► mm. lääkkeet, henkilökuljetukset, majoituspalvelut, urheilu- ja virkistyspalvelut, kulttuuripalvelut, kirjat, tilatut aikakausi- ja sanomalehdet	

Valtion verotulojen kehitys verolajeittain vuosina 2002-2016

Mistä veroeurot tulevat?

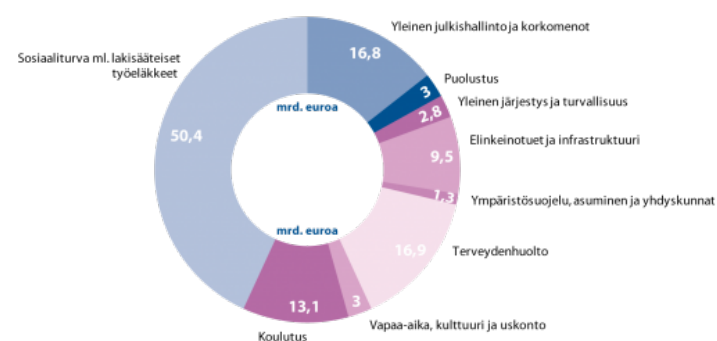
Julkisyhteisöjen tulot vuonna 2013: 111,6 mrd. euroa / 55,0 % suhteessa BKT:hen. (2012: 107,9 mrd. euroa / 54,0 %)

LÄHDE: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito

Mihin veroeurot käytetään?

Julkisyhteisöjen menot vuonna 2013: 116,7 mrd. euroa / 57,6 % suhteessa BKT:hen. (2012: 112,2 mrd. euroa / 56,1 %)

LÄHDE: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito

Eräät etuudet kuukaudessa ¹ vuonna 2016, osa 1		
Täysi kansaneläke	€/kk 2016	€/kk 2015
<i>1.1.2016 alkaen</i>		
- yksin asuva	634,30	636,63
- naimisissa	562,62	564,69
Takuueläke	766,85	746,57
Lapsilisät		
- 1. lapsi	95,75	95,75
- 2. lapsi	105,80	105,80
- 3. lapsi	135,01	135,01
- 4. lapsi	154,64	154,64
- 5. jne. lapsi	174,27	174,27
- yksinhuoltajakorotus/lapsi	48,55	48,55
Sairausvakuutuksen päivärahat		
- sairaus-, äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahan minimitaso	598,25	600,50

¹ Päiväkohtaisesti määräytyvät etuudet on arvioitu kuukausitasolle.

Eräät etuudet kuukaudessa ¹ vuonna 2016, osa 2		
Lasten kotihoidon tuki	€/kk 2016	€/kk 2015
- hoitoraha yhdestä alle 3-vuotiaasta lapsesta	341,27	342,53 ²
Yksityisen hoidon tuki		
- hoitoraha/lapsi	173,74	174,64
Osittainen hoitoraha/vanhempi	97,73	98,09
Työttömän perusturva		
- peruspäiväraha	702,62	705,20
- työmarkkinatuki	702,62	705,20
Opintotuki, enimmäismäärät		
<i>Opintoraha</i>		
Korkeakouluopiskelijat		
- itsenäisesti asuvat, alle 18-vuotiaat	147,52	147,52
- itsenäisesti asuvat, 18 vuotta täyttäneet	303,19	303,19
Korkeakouluopiskelijat, ensimmäiset opinnot aloitettu 1.8.2014 jälkeen		
- itsenäisesti asuvat, alle 18-vuotiaat	163,80	163,80
- itsenäisesti asuvat, 18 vuotta täyttäneet	336,76	336,76
Muissa oppilaitoksissa opiskelevat		
- itsenäisesti asuvat, alle 18-vuotiaat	101,74	101,74
- itsenäisesti asuvat, 18 vuotta täyttäneet	250,28	250,28
<i>Asumislisä</i>		
- 80 % määritellystä ³ asumismenosta	201,60	201,60
<i>Opintolainan valtiontakaus</i>		
- Korkeakouluopiskelijat	400,00	400,00

¹ Päiväkohtaisesti määräytyvät etuudet on arvioitu kuukausitasolle.

² 1.8.2015 lähtien kotihoidon tuki jaetaan puoliksi molempien vanhempien kesken.

³ Asumismenoja ei oteta huomioon 252 euroa ylittävältä osalta.

Eräiden julkisten palveluiden keskimääräiset kustannukset vuonna 2013		
OPETUS- JA SIVISTYSTOIMI	euroa	
perusopetus	8 780	/oppilas
lukiokoulutus	7 585	/opiskelija
ammattillinen peruskoulutus	11 845	/opiskelija
ammattikorkeakoulutus	8 005	/opiskelija
yliopistokoulutuksen budjettirahoitus	9 900	/opiskelija
yleiset kirjastot	3	/lainaus
SOSIAALIPALVELUT	euroa	
lasten päivähoito ¹	60	/hoitopäivä
vanhainkotihoido ²	138	/hoitopäivä
TERVEYDENHUOLTOPALVELUT	euroa	
Perusterveydenhuolto		
- terveyskeskuskäynti	89	/käynti
- vuodeosastohoito	215	/hoitopäivä
- hammashoito	79	/käynti
Erikoissairaanhoido		
- somaattinen erikoissairaanhoido ³	1 151	/hoitopäivä

¹ Sisältää sekä päiväkotihoidon että perhepäivähoidon kustannukset ja hoitopäivät. Osa- ja kokopäivähoidon hoitopäiviä ei ole yhteismitallistettu.

² Vuoden 2013 tunnusluku ei ole täysin vertailukelpoinen aiempiin vuosiin Kainuun maakuntakokouksen päättyminen vuoksi. Kainuun kuntien tiedot eivät ole mukana tunnusluvussa ennen vuotta 2013.

³ Sisältää vuodeosastohoidon ja päiväkirurgian.

Lähteet: Opetushallitus, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Tilastokeskus.

OKM:n ja Opetushallituksen Vipunen-tietokanta ja Tilastokeskus.

Kirjastolainojen lukumäärän lähde: Suomen yleisten kirjastojen tilastot <http://tilastot.kirjastot.fi/>.

Kuntatalous

Kuntien valtionavut kasvavat vuonna 2016

Kunnat järjestävät asukkailleen peruspalvelut, joista tärkeimpiä ovat koulutus- sekä sosiaali- ja terveyspalvelut. Palvelut rahoitetaan pääasiassa kuntien verotuloilla, joita kertyy kunnallisverosta (86 % verotuloista), kiinteistöverosta (8 % verotuloista) sekä osasta yhteisöveron tuottoa (6 % verotuloista). Valtio osallistuu peruspalvelujen rahoitukseen valtionosuusjärjestelmän kautta. Valtionosuudet ovat laskennallisia ja kunnan tuloina yleiskatteisia, eli kunta voi harkintansa mukaan päättää niiden käytöstä. Lisäksi valtio myöntää kunnille valtionavustuksia erilaisiin tehtäviin.

Valtionosuusjärjestelmään sisältyvä valtionosuusprosentti kuvaa valtion ja kuntien välistä kustannusten jakoa. Vuonna 2016 kunnan peruspalvelujen valtionosuuden valtionosuusprosentti on 25,47. Näin ollen kunnan prosentuaalinen rahoitusosuus peruspalveluihin on 74,53. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman perusopetuksen jälkeisen koulutuksen valtionosuusprosentti on 41,89.

Vuonna 2016 valtio osoittaa kunnille valtionapuja yhteensä 11 mrd. euroa. Valtionavut kasvavat noin 0,4 mrd. eurolla vuodesta 2015.

Vuonna 2016 valtionosuuksien tasoa korottaa valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus, yhteensä 256 milj. euroa. Myös kuntien veromenetysten kompensatiot lisäävät valtionosuuksia. Lapsiperheiden kotiapuun ja lastensuojeluun osoitetaan 10 milj. euron lisäys, jolla tuetaan vuoden 2015

alusta voimaan tulleen sosiaalihuoltolain toimeenpanoa. Valtionosuuksia vähentävät hallitusohjelman mukaiset toimet, joilla pyritään alentamaan kuntien kustannuksia. Subjektiiivista päivähoito-oikeutta kavennetaan ja varhaiskasvatuksen henkilöstömitoitusta muutetaan. Valtionosuuksiin ei tehdä indeksikortusta. Perusopetuksessa ryhmäkokojen pienentämiseen myönnettävät avustukset lopetetaan. Tämän lisäksi luovutaan osittain muista yleissivistävän koulutuksen laadun parantamiseen myönnettävistä avustuksista.

Kuntien verotulojen arvioidaan olevan noin 21,7 mrd. euroa vuonna 2016, mikä on noin 0,5 % edellisvuotta vähemmän. Ansiotuloverotuksen kevennysten ja kiristysten arvioidaan vähentävän kunnallisveron tuottoa yhteensä 262 milj. eurolla. Kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen tehdään vastaava lisäys. Kiinteistöveroprosenttien ala- ja ylärajoja korotetaan, minkä arvioidaan lisäävän kuntien verotuottoa 25 milj. eurolla. Kuntien yhteisövero-osuuden väliaikainen korotus päättyy, mikä vähentää vuositasolla kuntien verotuloja 258 milj. eurolla. Tarkempia tietoja vuoden 2016 veroperustemuutoksista on koottu budjettikatsauksen kohtaan Poiminnat talousarviosta.

Kuntataloutta vahvistavat myös asiakasmak suihin ehdotettavat muutokset. Päivähoitomaksuja sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan maksuja korotetaan 1.8.2016 alkaen ja sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksuja vuoden alusta lukien.

Budjettiin sisältyvien valtion toimenpiteiden arvioidaan kokonaisuudessaan vahvistavan kuntien rahoitusasemaa vuoteen 2015 verrattuna nettomääräisesti noin 240 milj. eurolla.

Kuntien tehtävien ja velvoitteiden rahoituksen tasapainoa tarkastellaan yksityiskohtaisemmin kuntatalousohjelmassa, joka laaditaan julkisen talouden suunnitelman yhteydessä.

Kuntatalouden lainakanta kasvaa edelleen

Kuntatalouteen on syntynyt tulojen ja menojen välinen epäsuhde. Vuonna 2014 tilikauden tulosta vahvasti kertaluonteisesti kunnallisten liikelaitosten yhtiöittämiset, mutta vuonna 2015 tulos on painumassa jälleen alijäämäiseksi.

Kuntatalouden kehitysarvio vuodelle 2016 on tehty painelaskelmana, jossa ei ole huomioitu kuntien omia sopeutustoimia. Kunnallisveroprosentit on pidetty vuoden 2015 tasolla. Hallitusohjelman sopeutustoimet vahvistavat kuntataloutta vajaalla 300 milj. eurola v. 2016. Kuntataloutta heikentää kuitenkin väestön ikärakenteen muutoksesta johtuva palvelutarpeen kasvu. Tilikauden tulos pysyy v. 2016 siksi alijäämäisenä.

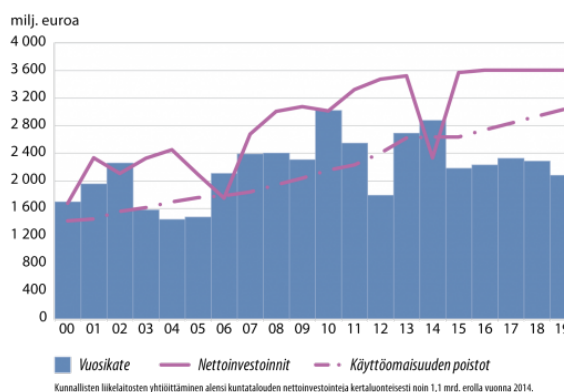
Kuntatalouden investoinnit ovat kasvaneet viime vuosina voimakkaasti, eikä lähivuosi- ennakoida suurta muutosta tiedossa olevien investointipaineiden takia. Kuntatalouden lainakanta kasvaa v. 2016 lähes 20 mrd. euroon.

Kansantalouden tilinpidon käsittein tarkasteltuna paikallishallinnon alijäämä oli 0,8 % suhteessa bruttokansantuotteeseen v. 2014 ja sen arvioidaan pysyvän tällä tasolla lähivuodet.

Kuntatalouden ohjausta vahvistettu

Vuoden 2015 alusta julkisen talouden kokonaisohjaus on vahvistunut. Pääministeri Sipilän hallitus asetti ensimmäisessä julkisen talouden suunnitelmassaan syyskuussa 2015 julkiselle taloudelle ja sen alasektoreille, mukaan luettuna kuntatalous, rahoitusasemaa koskevat tavoitteet. Vuonna 2019 kuntatalouden alijäämä saa olla korkeintaan ½ prosenttia suhteessa kokonaistuotantoon. Samalla hallitus päätti toimenpiteistä rahoitusasematavoitteiden saavuttamiseksi. Hallitus asetti myös kuntatalouden menorajoitteen, jolla rajoitetaan valtion toimenpiteistä kuntatalouden toimintamenoihin aiheutuvaa painetta.

Kuntien ja kuntayhtymien vuosikate, poistot & nettoinvestoinnit

Valtiontalouden EU-tulot ja -menot vuosina 2014–2016

Euroopan unionin neuvosto ja parlamentti pääsivät 14.11.2015 yhteisymmärrykseen EU:n vuoden 2016 budjetista. Budjetin kokonaissumma sitoumuksina on rahoituskehiksen sisäpuolelle kuuluvien ohjelmien osalta 153 miljardia euroa. Maksuina esityksen kokonaistaso on 143,2 miljardia euroa. Talousarvion koko on noin prosentti EU:n yhteensasketusta bruttokansantulosta.

EU:n talousarvion avulla on tarkoitus vauhdittaa innovointia ja kasvua, luoda työpaikkoja, vähentää jäsenvaltioiden ja alueiden välisiä kehityseroja, tehostaa muuttoliikepolitiikkaa ja vahvistaa EU:n asemaa maailmassa.

Talousarvioon on otettu myös maksuja Euroopan strategisten investointien rahastoon (ESIR), joka on keskeinen osa Euroopan investointiohjelman. Lisäksi talousarviolla pyritään vastaamaan kertyneisiin maksutarpeisiin ja tarpeeseen edistyä kohti energiaunionia sekä toteuttamaan eteenpäin katsovaa ilmasto- ja politiikkaa samoin kuin pidättyvyyttä hallintomenoissa.

EU:n budjetti rahoitetaan kokonaisuudessaan ns. omilla varoilla. Omia varoja ovat perinteiset omat varat (sokerin tuotantomaksut ja tullit, n. 13 %) ja muut omat varat (eläkemaksut, korot, sakot, edellisen vuoden ylijäämä, n. 1 %), jotka tulevat EU:lle suoraan ilman jäsenvaltioiden erillisiä päätöksiä sekä arvonlisäverovarot (n. 13 %) ja täydentävä bruttokansantulovarot (n. 73 %), jotka tulevat jäsenvaltioiden talousarvioiden kautta.

EU:n vuosittaisia menoja ja tuloja koskevien parlamentin ja neuvoston päätösten tulee pysyä seitsemälle vuodelle päätetyn rahoituskehiksen rajoissa.

Suomen valtion talousarvion valmistelussa on lähdetty siitä, että EU:n rahoituskehyskauden 2014–2020 omia varoja koskevat muutokset tulevat takautuvasti voimaan vuoden 2016 aikana. Tämä nostaa poikkeuksellisesti Suomen jäsenmaksuosuutta vuoden 2016 osalta.

Valtiontalouden tasolla Suomen arvioidaan maksavan vuonna 2016 EU:n budjettiin ja Euroopan kehitysrahastoon 1 996 milj. euroa. Suomen maksut kasvavat 166 milj. euroa vuodelle 2015 budjetoituun verrattuna.

Suomi maksaa noin 5,3 mrd. euron suuruista maksualennuksesta Yhdistyneelle kuningaskunnalle 129 milj. euroa vuonna 2016.

EU:n budjetista arvioidaan saatavan tuloja noin 1 164 milj. euroa, mikä on 126 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2015 arvioi-

daan saatavan. Maaseudun kehittämistulojen odotetaan vähentyvän selvästi kohti normaalia tasoaan. Vuoden 2015 poikkeuksellisen korkeat maaseudun kehittämiseen liittyvät tulot selittyvät EU:n ohjelmakauden vaihtumisesta aiheutuvien maksatusten ajoittumisella.

Yhteenveto valtion ja EU:n välisistä maksuvirroista 2014–2016 (milj. euroa)			
VALTIONTALouden MENOT	Tilinpäätös 2014	Budjetoitu 2015	Budjetoitu 2016
Budjettitalous			
ALV-maksu	284	274	280
BKTL-maksu	1 562	1 396	1 542
Yhdistyneelle Kuningaskunnalle myönnettävän maksuhelpotuksen rahoitus	137	135	129
EU-MAKSUT YHTEENSÄ	1 983	1 805	1 951
Euroopan kehitysrahasto	48	25	45
YHTEENSÄ	2 031	1 830	1 996
VALTIONTALouden TULOT	Tilinpäätös 2014	Budjetoitu 2015	Budjetoitu 2016
Budjettitalous			
Maataloustuki	520	515	600
Maaseudun kehittäminen	72	556	325
Rakennepoliittinen tuki	216	114	120
Tullien yms. kantopalkkio	42	46	34
Muut tulot	31	40	69
Rahastotalous			
Interventiorahasto	0	3	1
Maatilatalouden kehittämisrahasto	24	16	15
YHTEENSÄ	905	1 290	1 164
EU:n puolesta kannetut tullit, maatalous- ja sokerimaksut	127	184	138

Poimintoja talousarviosta

Verotus

Ansio- ja pääomatuloverot

- Työn verotusta kevennetään hallitusohjelman mukaisesti erityisesti pieni- ja keskituloisilla korottamalla työtulovähennystä 450 miljoonalla eurolla vuonna 2016.
- Ansiotuloverotukseen tehdään ansiotasoindeksiä vastaava tarkistus kaikilla tulotasolla.
- Asuntolainan korkovähennysoikeutta rajoitetaan edelleen ja aiemmin päätettyä nopeammin siten, että vuonna 2016 vähennyskelpoista on enää 55 % asuntolainan korkomenoista.
- Luovutustappio säädetään vähennyskelpoiseksi kaikesta pääomatulosta, kun se on voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti vähennyskelpoista ainoastaan luovutusvoitosta.
- Ns. avainhenkilölain voimassaoloa jatketaan.
- Yksityishenkilöiden yliopistoille tai tie-

dettä tai taidetta edistävään tarkoitukseen tekemät 850–500 000 euron lahjoitukset säädetään vähennyskelpoisiksi.

- Pääomatuloverotuksen ylempää verokantaa korotetaan 33 prosentista 34 prosenttiin.
- Yle-veroa tarkistetaan Yle-indeksijäädityksen johdosta siten, että pienimmän maksuunpantavan veron määrää korotetaan 51 eurosta 70 euroon. Alin tuloraja, jolla veroa aletaan maksaa, nousee noin 7 500 eurosta noin 10 300 euroon vuodessa.
- Ns. solidaarisuusveron alarajaa alennetaan 90 000 eurosta 72 300 euroon vuosille 2016 ja 2017.

Yhteisövero

- Kuntien yhteisövero-osuuden korotuksen päätyminen vuoden 2015 lopussa ja seurakuntien yhteisövero-osuuden siirtyminen valtiolle vuoden 2016 alusta kasvattavat valtion osuutta yhteisöveron tuotosta.

Valmisteverot

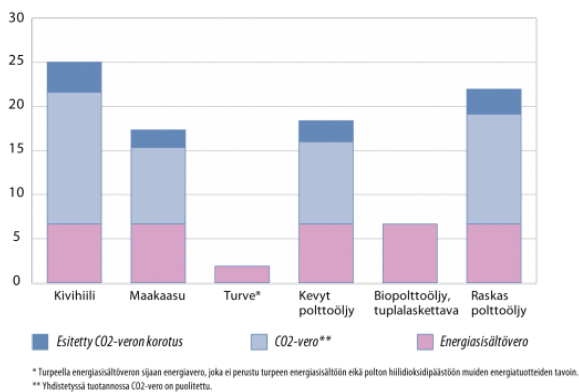
- Tupakkaveroa korotetaan v. 2016 kahdesti. Korotuksen seurauksena tupakkaveron tuoton arvioidaan kasvavan vuositasolla 68 milj. euroa.
- Lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden veroa korotetaan. Korotuksen arvioidaan kasvattavan valtion

verotuloja vuositasolla nettomääräisesti noin 75 milj. eurolla.

Valmisteveromäärät vuosina 2015 ja 2016, hallituksen esitys			
	2015	2016 HE	Vero- muutokset %
	euroa		
Keskihintainen savuke (20 kpl)	3,70	4,15	12,2
Keskihintainen kääretupakka (30g pussi)	3,46	3,88	12,1
Kevyt polttoöljy, rikitön, (100 l)	18,74	21,40	14,2
Kaatopaikalle toimitettava jäte (t)	55,00	70,00	27,3
Keskipäästöinen auto, 175 CO ₂ g/km (% hinnasta)	170	231	35,9
	prosenttia		
Uusi keskipäästöinen auto, 124 CO ₂ g/km (% hinnasta)	20,8	20,1	-3,4
Uusi vähäpäästöinen auto, 95 CO ₂ g/km (% hinnasta)	15,7	14,4	-8,3

* Edellisen hallituksen päätös

Energiantuotteiden verotasot vuonna 2016, €/MWh

Muut verot

- Hallitusohjelman mukaisesti autoverotusta kevennetään asteittain vuosina 2016–2019. Vuonna 2016 verotuotto alenee noin 31 milj. euroa.
- Ajoneuvoveroa korotetaan hallitusohjelman mukaisesti siten, että valtion tulot kasvavat vuodesta 2017 lähtien noin 100 milj. euroa. Koska ajoneuvovero kannetaan etukäteen juoksevalta 12 kuukauden mittaiselta verokaudelta, korotus nostaa verotuottoa jo vuonna 2016 noin 55 milj. euroa.
- Edellisellä hallituskaudella päätetty ajoneuvoveron korotus kasvattaa val-

tion verotuloja vuodesta 2016 lähtien noin 180 milj. euroa.

- Jäteveroa korotetaan.
- Työttömyysvakuutusmaksua korotetaan nykyarvion mukaan yhdellä prosenttiyksiköllä. Korotus jakautuu tasan palkansaajien ja työnantajien kesken.

Muut tulot

- Rikesakkojen ja päiväsakkojen rahamäärää korotetaan siten, että sen arvioidaan lisäävän tuloja yhteensä 88 milj. euroa.

Määrärahat

Hallinto

Kaikkiin hallinnonaloihin on kohdistettu yleisiä toimintamenosäästöjä sekä pääministeri

Sipilän hallitusohjelmassa että edellisen hallituksen päätösten myötä. Yhteensä hallinnonalojen toimintamenosäästöt ovat runsaat 300 milj. euroa vuonna 2016.

Lainsäädännön vaikutusarvioinnin parantamiseksi perustetaan toiminto valtioneuvoston kanslian yhteyteen, johon suunnataan 0,25 milj. euroa.

Kehitysyhteistyö

Kansainväliseen kehitysyhteistyöhön osoitetaan yhteensä 0,8 mrd. euroa. Kehitysyhteistyömäärärahojen tason arvioidaan v. 2016 olevan 0,38 % bruttokansantulosta. Ulkoasiainministeriön pääluokan varsinaisen kehitysyhteistyömomentin määrärahaan suunnataan 498 milj. euroa ja kehitysyhteistyön finanssijoituksiin yhteensä 140 milj. euroa.

Sisäinen järjestys ja turvallisuus

Sisäiseen järjestykseen ja turvallisuuteen kohdistetaan hallitusohjelman mukaisesti 50 milj. euron lisäys. Lisäpanostus osoitetaan mm. tuomioistuimille, Rikosseuraamuslaitokselle, Poliisille, Rajavartiolaitokselle sekä Tullille.

Rikoksen uhreille tarjottavat tukipalvelut järjestetään uhridirektiivin edellyttämällä tavalla yhteistyössä sosiaali- ja terveyshallinnon ja palveluita tuottavien järjestöjen kanssa.

Tuomioistuinmaksuja korotetaan ja maksullisuuden soveltamisalaa laajennetaan hallitusohjelman mukaisesti niin, etteivät muutokset heikennä vähävaraisten oikeusturvaa.

Poliisitoimen toimintamenoihin kohdennetaan 729 milj. euroa. Suojelupoliisi siirtyy vuoden 2016 alusta lukien Poliisihallituksesta sisäministeriön suoraan alaisuuteen.

Maahanmuutto

Maahanmuuttohallinnon sekä pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton menoihin kohdennetaan 460 milj. euroa, mikä on 323 milj. euroa enemmän kuin vuodelle 2015 on budjetoitu. Valtion korvauksiin kunnille kotouttamistoimenpiteistä kohdennetaan 162 milj. euroa, missä on lisäystä 57 milj. euroa vuodelle 2015 budjetoituun verrattuna.

Maahanmuuttohallinnon toimintaan vaikuttaa merkittävästi turvapaikanhakijoiden lisääntynyt määrä. Vuosina 2011–2014 hakijamäärä oli tasainen, n. 3 000–3 700 hakijaa vuodessa. Loppuvuodesta 2014 lähtien hakijamäärä kääntyi nousuun. Turvapaikkahakijoiden määrä on kasvanut voimakkaasti kesän ja syksyn 2015 aikana ja vuoden loppuun mennessä tulijoita oli noin 32 000. Vuoden 2016 osalta turvapaikkaa hakevien määrää on vaikea ennakoida ja laskentaperusteena määrärahoja myönnettäessä käytettiin 15 000 henkilöä, missä on mukana myös kiintiöpakolaisten uudelleensijoitukset ja turvapaikanhakijoiden sisäiset siirrot. Turvapaikanhakijoista n. 35 prosentin oletetaan saavan myönteisen turvapaikkapäätöksen. Kuntakorvausten piirissä arvioidaan olevan v. 2016 noin 21 000 turvapaikanhakijaa. Kiintiöpakolaisten määrä on edelleen 750.

Maahanmuuttoviraston ja valtion vastaanotokeskusten toimintaan osoitetaan 79 milj. euroa, mikä on 49 milj. enemmän kuin vuonna 2015 budjetoitu. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnan ostopalvelumenoihin kohdennetaan 290 milj. euroa, missä on lisäystä 205 milj. euroa vuonna 2015 budjetoituun nähden. Vastaanottotoiminnan asiakkaille maksettavien tukiin varataan 90 milj. euroa. Perustukitason odotetaan olevan 316,07 euroa kuukaudessa.

Kotouttamiskoulutuksen hankintoja, kielites-

Varhaiskasvatus ja yleissivistävä koulutus

Puolustusvoimien toimintamenoihin lisätään 1,9 mrd. euroa, hieman enemmän kuin vuonna 2015. Puolustusmateriaalihankintoihin osoitetaan 543 milj. euroa, mikä on 126 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2015 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys aiheutuu pääosin aikaisempien tilaushankintojen maksatuksien myöhentymisestä ja hallitusohjelman mukaisesta lisäpanostuksesta (50 milj. euroa v. 2016) puolustusmateriaalihankintoihin. Lisäksi talousarvio sisältää 182 milj. euron tilausvaltuuden sotilaallisen maanpuolustuksen suorituskyvyn parantamiseksi.

Subjektiiivista päivähoito-oikeutta muutetaan 1.8.2016 alkaen siten, että jokaisella lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa esiopetukseen asti. Kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen olisi oikeus, mikäli lapsen vanhempien tai muiden huoltajien työ, opiskelu, yrittäjäyys tai omassa työssä oleminen sitä edellyttäisi. Muutosten arvioidaan vähentävän vuositasolla kuntien menoja 62 milj. eurolla, jota vastaavasti peruspalvelujen valtionosuutta vähennetään 15,9 milj. eurolla.

Lisäksi varhaiskasvatuksessa kasvattajien ja yli 3-vuotiaiden lasten määrän suhdetta muutetaan 1:7:stä 1:8:aan 1.8.2016 lähtien, mikä vähentää kuntien menoja asteittain vuodesta 2016 lähtien. Vuositasolla kuntatalouden menojen arvioidaan vähentyvän n. 67 milj. euroa, jota vastaava valtionosuuden vähennys on n. 17 milj. euroa.

Käynnistetään varhaiskasvatuksen kehittämisohjelma, jolla vahvistetaan varhaiskasvatuksen laatua ja pedagogiikkaa sekä lisätään määräraikaisesti lastentarhanopettajien koulutusta. Varhaiskasvatuksen kehittämisohjelman rahoitukseen osoitetaan yhteensä 7 milj. euroa.

Perusopetuksen voimavaroja suunnataan oppimistapoja ja -ympäristöjä kehittäviin toimenpiteisiin sekä varmistetaan perusopetuksen saavutettavuus.

Lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän ja järjestäjätieverkon uudistamista valmistellaan. Tavoitteena on, että lukiokoulutuksen vaikuttavuus, laatu ja tehokkuus parantuvat ja, että lukiokoulutuksen alueellinen saatavuus turvataan.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisen koulutuksen rahoitus- ja ohjausjärjestelmän uudistamista valmistellaan. Tavoitteena on yhtenäinen ammatillisen koulutuksen kokonaisuus yhdistämällä ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen sekä oppisopimuskoulutuksen erilliset ohjaus- ja rahoitusjärjestelmät. Koko ammatillisen koulutuksen järjestäjätverkkoa koskeva rakenteiden ja prosessien uudistaminen käynnistetään vapaaehtoisuuteen perustuen.

Korkeakoulut

Korkeakoulut edistävät profiloitumista tukevaa työnjakoa ja tiivistävät yhteistyötä keskenään sekä yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa. Alakohtaista ja alojen välistä toiminnallista ja rakenteellista kehittämistä jatketaan osaamisen kokoamiseksi ja epätarkoituksenmukaisten päällekkäisyyksien purkamiseksi. Korkeakoulujen toiminnan tehostamis-

ja korkeakouluverkon rationalisointitoimenpiteen johdosta korkeakoulujen valtionrahoitusta vähennetään yhteensä 75 milj. eurola. Lisäksi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoituksen indeksikorotuksista luovutaan vuosina 2016–2019.

Opintotuki

Opintotuen indeksisidonnaisuudesta luovutaan. Itsenäisesti asuvien 18–19-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden vanhempien tulorajoja korotetaan 13 % 1.1.2016 lukien. Opintotukijärjestelmän uudistamista valmistellaan siten, että uudistus astuu voimaan syksyllä 2016.

Nuoriso- ja liikuntapolitiikka

Nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön palvelut pyritään varmistamaan ja samalla kehittämään kyseisiä työmuotoja vastaamaan entistä paremmin nuorten tarpeisiin. Tavoitteena on vahvistaa nuorten elämänhallintaa ja vähentää nuorisotyöttömyyttä.

Tavoitteena on koko väestön liikunnallisen elämäntavan edistäminen ja sen avulla osallisuuden kasvattaminen sekä väestön hyvinvoinnin ja terveyden lisääminen. Lisäksi tuetaan eettisesti vahvaa kansainväliseen menestykseen tähtäävää huippu-urheilua.

Taide ja kulttuuri

Taiteen ja kulttuurin rahoituksesta 233 milj. euroa, eli 51 % rahoitetaan veikkausvoittovaroista. Keskustakirjastoa Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden merkkihankkeena tuetaan 8 milj. eurolla. Suomenlinnan huoltotunnelin peruskorjaamiseen osoitetaan 6 milj.

euroa, josta 4 milj. euroa vuonna 2016.

Maa- ja metsätalous

Maaseudun elinvoimaisuutta vahvistetaan sekä luodaan edellytyksiä monipuoliselle yrittäjyydelle ja liiketoiminnan kilpailukykyiselle kasvulle. Edistetään maatalouden rakenne- ja tuottavuuskehitystä. Keskeisenä välineenä on Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020 ja siihen osoitettu rahoitus.

Ruoan alkutuotannon ja jalostuksen toimintaedellytyksiä parannetaan, turvataan ihmisten, eläinten ja kasvien terveyttä sekä edistetään eläinten hyvinvointia ja ruokaketjun vastuullisuutta.

Liikenne

Liikenneväylien investointeihin varataan 505 milj. euroa. Väylästäön päivittäiseen kunnossapitoon ja ylläpitoon varataan käytettäväksi 1,1 mrd. euroa, josta 100 milj. euroa on osa hallituksen panostuksia kärkihankkeisiin ja korjausvelan vähentämiseen. Vuonna 2016 aloitetaan Helsingin ratapihan toiminnallinen parantaminen -hanke, jonka tavoitteena on vähentää lähi- ja kaukojunaliikenteen häiriöitä Helsingin alueella ja muualla Suomessa sekä lisätä ratapihan kapasiteettia.

Joukkoliikenteen tukea alennetaan 15 milj. eurolla, josta noin 10 milj. euroa on tarkoitus kohdistaa junien kaukoliikenteen palveluiden ostoihin.

Työllisyyspolitiikka

Työttömyysturvaa osoitetaan 2,85 mrd. euroa, missä on lisäystä noin 100 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna johtuen pääasiassa työttömyyden kasvusta.

Julkisen työvoima- ja yrityspalvelujen määrärahaksi kohdennetaan 585 milj. euroa, jossa on lisäystä 21,5 milj. euroa edellisvuoden varsinaiseen talousarvioon nähden. Mitoitukseen vaikuttaa mm. nykyisen ja sitä edeltäneiden hallitusten tekemät sopeutustoimet, heikentynyt työllisyystilanne ja lisääntyvä kotouttamiskoulutuksen tarve turvapaikanhakijoiden määrän kasvun myötä.

Vuorotteluvapaan ehtoja kiristetään siten, että säästö julkiseen talouteen vuositasolla on noin 50 milj. euroa. Valtion menoihin tästä säästöstä kohdistuu noin 10 milj. euroa.

Energiapolitiikka

Uusiutuvan energian tuotantotukeen suunnataan 235 milj. euroa, jossa on 21 milj. eu-

roa lisäystä vuodesta 2015. Määrärahatarpeen kasvuun vaikuttavat tuulivoimakapasiteetin kasvu ja turpeen verotason lasku.

Sosiaalietuudet ja sairausvakuutuksen korvaukset

Lapsilisien indeksisidonnaisuus poistetaan.

Sairausvakuutuskorvauksiin kohdistetaan säästöjä alentamalla matkakorvauksia ja lääkäri- ja hammaslääkärikorvauksia. Harkinnanvaraisen kuntoutuksen menoja alennetaan perumalla AURA-kuntoutuksen voimaantulo.

Lääkekustannuksiin kohdistetaan säästöjä mm. ottamalla käyttöön vuotuinen alkuomavastuu, jonka jälkeen oikeus sairausvakuutuskorvaukseen lääkeostoista jatkossa alkaa. Lisäksi tehdään useita muita lääkekorvausten kustannusten kasvua hillitseviä toimenpiteitä.

Ruokavaliokorvaus lakkautetaan vuodesta 2016 lukien. Säästövaikutus on 10 milj. euroa.

Sairaus- ja vanhempainpäivärahojen määräytymisen tulorajoja ja korvausastetta muutetaan niin, että sairauspäivärahan 70 prosentin korvaustasoon oikeuttavan työtulon rajaa lasketaan nykyisestä ja vanhempainpäivärahan 30 ensimmäisen päivän ajalta maksettavaa korotettua päivärahaa alennetaan. Lisäksi vanhempainvapaakausilta karttuvaa loma-oikeutta rajataan.

Valtion maksamat eläkemenot

Valtiovarainministeriön pääluokassa on varauduttu valtion maksamiin eläkkeisiin ja korvauksiin noin 4,7 mrd. eurolla. Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokassa eläkkeisiin kohdennetaan noin 4,5 mrd. euroa. Valtio rahoittaa kansaneläkkeet 2,3 mrd. euroa ja takuueläkkeet 192 milj. euroa. Lisäksi maatalousyrittäjien eläkkeisiin käytetään 645 milj. euroa, yrittäjäeläkkeisiin 123 milj. euroa, merimieseläkkeisiin 59 milj. euroa ja maatalousyrittäjien tapaturmaeläkkeisiin 15 milj. euroa.

Takuueläkettä korotetaan n. 23 eurolla kuuksaudessa, jonka kustannusvaikutus on 30 milj. euroa v. 2016.

Veteraanit

Veteraanien tukemiseen käytetään yhteensä 236 milj. euroa. Määrärahassa on huomioitu kunnallisiin avopalveluihin oikeuttavan haitta-asterajan alentaminen lievävammaisille so-
tainvalideille 20 prosentista 15 prosenttiin, jonka kustannusvaikutus on 5 milj. euroa v. 2016. Rintamaveteraanien kuntoutusmäärärahan taso veteraania kohden nousee n. 319 euroa verrattuna vuoden 2015 tasoon.

Luonto ja ympäristö

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSÖ) toimeenpano sekä Natura 2000 -verkoston ja aiemmin päätettyjen luonnonsuojeluohjelmien toteutus jatkuu käytävissä olevien voimavarojen puitteissa. Hallitusohjelman päätösten mukaisesti luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmäärärahoja vähennetään 20 milj. euroa. Metsähallituksen luontopalveluiden julkisiin hallintototeutaviin suunnataan kaikkiaan n. 38 milj. euroa, josta 8 milj. euroa on varattu luonnonsuojelualueiksi jo varattujen alueiden suojelutoimien loppuunviemiseksi.

Asuminen

Valtion tukeman vuokra-asuntotuotannon lisäämiseksi Helsingin seudun aiesopimuskunnille voidaan myöntää määräaikaista käynnistysavustuksia yhteensä enintään 10 milj. euroa. Korkotukivaltuuksia valtion tukemaan sosiaaliseen asuntotuotantoon kohdennetaan 1 170 milj. euroa sekä takauslainavaltuuksia 285 milj. euroa ja asunto-osakeyhtiöiden perusparannuslainojen valtioneuvoston takauksia 100 milj. euroa. Valtaosa valtion tukemasta asuntotuotannosta kohdistetaan suurimpiin kasvukeskuksiin, erityisesti Helsingin seudulle.

Korjausavustuksiin varataan yhteensä 25 milj. euroa, joka suunnataan pääosin vanhus- ja vammaisten asuntojen korjausten sekä hissien jälkiasennusten tukemiseen.

Lisätietoja

Budjettiosasto

Budjettipäällikkö Hannu Mäkinen, puh.
02955 30330

Apulaisbudjettipäällikkö Juha Majanen,
puh. 02955 30247

Valtiovarainministeriö

Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 160 01
Telefaksi 09 160 33123
www.vm.fi

Budjettikatsaus 2016 – Tammikuu

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2a/2016
ISSN 1797-9714 (zine
ISBN 978-952-251-747-0 (zine